

Een zwavelput in Madurodam

Trouw, 16-06-1983

Rob Schouten

De kinderjaren van de schrijfster Nicolette Smabers staan centraal in haar eerste boek dat de titel *De Franse tuin* draagt. Ze toont zich daarin een uiterst oplettend en gevoelig auteur die hiermee een opmerkelijk debuut aflevert. Nicolette Smabers (1948) is een debutante en ze schrijft in haar eerste boek "De Franse tuin" over haar jeugd. Het is heel gebruikelijk dat beginnelingen bij hun eigen begin aanvangen, maar de manier waarop Smabers dat doet vraagt om bijzondere aandacht: Zij lijkt als schrijfster in het geheel niet aan kinderziektes te lijden. Smabers heeft haar verhaal versplinterd, in kleine fragmentjes opgedeeld om daarmee recht te doen aan de staat van het geheugen, dat immers ook een kaleidoscoop van losse beelden is. Die vorm is dus zeer goed getroffen. Datzelfde geldt voor de inhoud. Het verhaal gaat over een klein meisje uit een katholiek milieu in Scheveningen, dat op ontdekkingsreis door de wereld is. Ze is een dromerig, afwezig type, voor wie alles nog een groot avontuur is. Een avontuur dat ontstaat omdat ze de volwassen proporties van het bestaan nog niet onder de knie heeft. De vage beelden van de werkelijkheid, de woorden die ze opvangt zonder de betekenis ervan te kennen roepen allerlei fantastische droombeelden in haar op. Zo denkt ze, nadat ze van het begrip "Fransen" heeft gehoord: "De Fransen leefden onder de grond en dat was altijd zo geweest. 's Nachts kwamen ze naar boven. Alleen 's nachts. Langzaam gingen de deksels van de putjes op de stoepen en de straat open, de ronde putjes, de ovale, de vierkante langs de stoeprand. De Fransen kringelden omhoog, blauwig en vormeloos, flarden mist en een vreemd gesis" etc. Fransen vormen voor haar dus de geheimzinnige, ongrijpbare machten in het leven, die overal sporen nalaten, maar zich niet laten betrappen. Ze wordt gegrepen door die mysterieuze vertakkingen aan de achterkant van het bestaan (..net als met de tafelkleden voor Kerstmis en Pasen. aan de verkeerde kant was het een rommeltje van lussen en knopen, de geborduurde kant zag er prachtig uit", een even simpel als doeltreffend beeld). Angst en nieuwsgierigheid stimuleren haar fantasieën. Deze gevoelens lijken mij sterk in verband te staan met haar rooms-katholieke achtergrond. Zo kun je haar gefascineerdheid door de plantewortels en pissebedden die ze ontdekt nadat er trottoirtegels uit de stoep zijn verwijderd, heel goed in verband brengen met de angst voor een Jeroen-Boschachtige hel. Onder de schone schijn der dingen bevindt zich een soort mini-hel voor kinderen, een

zwavelput in Madurodam - vandaar ook haar angst om door het trottoir (elders alweer zo gelukkig vergeleken met rekenpapier) te zakken. Tegenover deze dreiging van een onbegrijpelijke wereld stelt het kind allerlei magische handelingen en rituelen om, "samenhang in het rommeltje" te brengen, een samenhang waarvan de volwassen logica nog ver verwijderd is. De vele kinderliedjes en -spreuken hebben zo'n magische werking. Hoezeer het kinderhoofd al op zoek is naar consequentie, blijkt uit haar vraag als ze een museum ziet met het woord "museum" erop: "Hoe kwam dat nou, zette je soms ook 'schoen' op je schoen: 'huis' op het huis, 'deur' op de deur? Waarom dan nog leren lezen?" Maar Nicolette Smabers stelt deze in feite filosofische vragen niet om er een antwoord op te geven. "De Franse tuin" is een subtiel verslag van kinderimpressies, niet van volwassen analyses. Alleen de woordkeus is voor grote mensen, met uitdrukkingen als "een deel van de geleverde literatuur" voor geruilde boekjes en de "de lang gediscussieerde gaanderij". Dat geeft aan de verder geheel en al serieuze benadering van het kinderrijk van tijd tot tijd een aangename, humoristische toets. In "De Franse tuin" is een uiterst oplettend en gevoelig schrijfster aan het woord, die zich niet schaamt voor kinderwijsheid. Haar taalgebruik is helder, precies en verrassend, en in haar verhalen blijft niettemin iets te raden over. Ze weet bijvoorbeeld heel goed te bereiken, door verschillende tijden door elkaar heen te laten lopen, dat je als lezer soms niet helemaal zeker weet of je in de objectieve of de gefantaseerde werkelijkheid verkeert; zo nu en dan moet je je mening bijstellen. Een sterk voorbeeld van een onuitgesproken verband is de beschrijving van de dood van haar vader, een hartpatiënt. Als deze met postzegels in de weer is, en iemand gooit opeens de deur open, wolkt zijn hele hobby op en raakt hij een zegel kwijt: "Alleen de kleine, waardevolle 'Wilhelmina met het hangend haar' was niet meer terug te vinden en hij ging boos en diep teleurgesteld naar bed." In het volgende fragment is hij overleden. De relatie tussen het een en het ander wordt niet expliciet uitgesproken, maar je voelt haar ontegenzeggelijk. Dat is de grote kracht van Nicolette Smabers, dat ze met al haar helderheid het geheim weet te bewaren. "De Franse tuin" is al met al een opmerkelijk gaaf debuut, mooi geschreven, zorgzaam gedoseerd. Het zou me verbazen en teleurstellen als we in de toekomst niet meer van Nicolette Smabers vernemen.